

Bakgrunn for vedtak

Hira kraftverk

Stor-Elvdal kommune i Hedmark fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Mathiesen-Atna AS
Referanse	200902464-31
Dato	30.10.2015
Notatnummer	KSK-notat 87/2015
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Rune Moe

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Sammendrag

Mathiesen-Atna AS ønsker å utnytte et fall på 80 m i elva Hira med inntak på kote 469 og kraftstasjon på kote 389. Vassdraget er varig vernet, og er et sidevassdrag til Atna. Fra inntak legges et 800 mm rør (1370 m) ned til kraftstasjonen like oppstrøms Hira bro. Rørgata graves ned og dekkes til på hele strekningen. Det forventes sprenging av fjell på et par steder langs rørgata. I tilknytning til anlegget planlegges det å bygge en ny permanent skogsbilvei på ca. 50 m, samt en ny traktorvei langs rørgatetraseen (ca. 900 m). Middelvannføringen ved inntaket er 2,22 m³/s, og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 1,1 m³/s. Kraftverket vil ha en installert effekt på 0,7 MW.

En utbygging etter omsøkt plan vil gi om lag 3,7 GWh/år i ny fornybar energiproduksjon. Dette er en produksjon som er i nedre sjikt for småkraftverk. Selv om dette isolert sett ikke er et vesentlig bidrag til fornybar energiproduksjon, så utgjør småkraftverk samlet sett en stor andel av ny tilgang de senere år. De tre siste årene (2012-14) har NVE klarert drøyt 1,8 TWh ny energi fra småkraftverk. De konsesjonsgitte tiltakene vil være et bidrag i den politiske satsingen på småkraftverk, og satsingen på fornybar energi.

De aller fleste prosjektene vil ha enkelte negative konsekvenser for en eller flere allmenne interesser. For at NVE skal kunne gi konsesjon til kraftverket må virkningene ikke bryte med de føringer som er gitt i Olje- og energidepartementets retningslinjer for utbygging av små vannkraftverk. Videre må de samlede ulempene ikke være av et slikt omfang at de overskrider fordelene ved tiltaket. NVE kan sette krav om avbøtende tiltak som del av konsesjonsvilkårene for å redusere ulempene til et akseptabelt nivå.

Stor-Elvdal kommune er positive til tiltaket, og uttaler at området benyttes i beskjeden grad til friluftsliv, men opplyser om at tiltaksområdet er noe brukt til jakt. **Hedmark fylkeskommune** er nøytrale i saken. Elva beskrives av fylkeskommunen som lite aktuell for gyting og oppvekst av oppvandrende fisk fra Glomma og Atna, og de skriver i sin uttalelse at ev. konflikter med kulturminner kan løses med avbøtende tiltak (merking) i en ev. anleggsfase. **Fylkesmannen i Hedmark** fraråder innvilgelse av konsesjonssøknaden for Hira kraftverk av prinsipielle grunner, da Hira er en del av et varig vernet vassdrag, selv om tiltaket i seg selv vil ha begrensede negative virkninger. **Direktoratet for mineralforvaltning** synes forholdene er for dårlig opplyst opp mot virkning for mineralressurser. De har ellers ingen bemerkninger til tiltaket. **Naturvernforbundet i Hedmark** fraråder utbygging av samtlige seks vassdrag som inngår i NVEs pakkebehandling i Hedmark. Det er ingen spesifikke kommentarer rettet kun mot Hira. **Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Hedmark** er imot tiltaket, og mener at vassdragsvernet et det viktigste argumentet som taler imot utbygging. De presiserer at Atna-vassdraget ble vernet mot vannkraftutbygginger nettopp for at hele vassdraget og nedbørfeltet skulle være upåvirket av kraftutbygging. **Statens vegvesen** forutsetter at kraftverket med tilhørende tiltak ikke får noen konsekvenser for noen av fylkesvegene, og minner om at behovet for avkjørselstillatelser, kryssinger og nærføringer eller andre aktuelle forhold knyttet til fylkesveger, må avklares med Statens vegvesen ved en ev. utbygging. **Eidsiva nett AS** har i sin uttalelse bekreftet at det er kapasitet for tilknytning av Hira kraftverk i eksisterende nett.

NVE mener at en utbygging av Hira til kraftformål vil svekke vassdragets verdi som type- og referansevassdrag. NVE legger til grunn at et referansevassdrag er best tjent som referanse ved å være urørt for kraftutbygginger, slik at biologiske og geologiske prosesser i vassdraget får utvikle seg uavhengig av denne typen tekniske inngrep. Etter NVEs mening vil tiltaket som omsøkt også ha negative virkninger for landskapet. Tekniske installasjoner som inntak og kraftstasjon, og særlig fremføring av rørgate i til dels svært sidebratt terreng med noe motfall, vil gi endringer i

landskapsbildet. NVE anser fremføring av rørgata i omsøkte trasé som teknisk gjennomførbart, men svært arealkrevende.

NVE har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag i avgjørelsen av konsesjonsspørsmålet. NVE mener at en utbygging som omsøkt vil bryte med verneformålet, selv om de inngrepsmessige virkningene i seg ikke er avgjørende.

Hira er del av det vernede Atnavassdraget, og det er etter NVEs vurdering at søknaden om Hira kraftverk er i strid med vannressursloven §§ 34 og 35. NVE mener at en gjennomføring av tiltaket vil svekke verneverdiene i vassdraget, og har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag. Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at ulempene ved bygging av Hira kraftverk er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er dermed ikke oppfylt. NVE gir ikke tillatelse til bygging av Hira kraftverk.

Innhold

Sammendrag	1
Søknad	3
Høring og distriktsbehandling	7
NVEs vurdering	15
NVEs konklusjon	21

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Mathiesen-Atna, datert 05.03.2014:

Mathiesen - Atna AS ønsker å utnytte vannfallet i Hira elv i Stor-Elvdal kommune i Hedmark fylke, og søker herved om følgende tillatelser:

1. Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:

- å bygge Hira kraftverk

2. Etter energiloven om tillatelse til:

- bygging og drift av Hira kraftverk, med tilhørende koblingsanlegg og kraftlinjer som beskrevet i søknaden.

Hira kraftverk, endelig omsøkte hoveddata

TILSIG		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	139,2
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	70,8
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	16,1
Middelvannføring	m ³	2,24
Alminnelig lavvannføring	l/s	187
5-persentil sommer (1/5-30/9)	l/s	463
5-persentil vinter (1/10-30/4)	l/s	149
KRAFTVERK		
Inntak	moh.	469
Avløp	moh.	389
Lengde på berørt elvestrekning	m/km	1400
Brutto fallhøyde	m	80
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	0,18
Slukeevne, maks	m ³	1,1
Minste driftsvannføring	m ³	0,1
Planlagt minstevannføring, sommer	l/s	470
Planlagt minstevannføring, vinter	l/s	150
Tilløpsrør, diameter	mm	800
Tunnel, tverrsnitt	m ²	-
Tilløpsrør/tunnel, lengde	m	1370
Installert effekt, maks	kW	700
Brukstid	timer	5300
PRODUKSJON		
Produksjon, vinter (1/10 - 30/4)	GWh	1,7
Produksjon, sommer (1/5 - 30/9)	GWh	2,0
Produksjon, årlig middel	GWh	3,7
ØKONOMI		
Utbyggingskostnad	mill.kr	14,7
Utbyggingspris	kr/kWh	3,97

Hira kraftverk, elektriske anlegg**GENERATOR**

Ytelse	MVA	0,85
Spennings	kV	0,66

TRANSFORMATOR

Ytelse	MVA	0,85
Omsetning	kV/kV	0,66/22

NETTILKNYTNING (kraftlinjer/kabler)

Lengde	m	300
Nominell spenning	kV	22
		Jordkabel

Om søker

Mathiesen-Atna AS søker om å bygge Hira kraftverk. Mathiesen-Atna AS eies og drives av Christian P. Mathiesen. Planlagt utbygd strekning av elva Hira eies 100 % av Mathiesen-Atna AS. Selskapet har skogbruk som sin hovedvirksomhet.

Beskrivelse av området

Hira kraftverk er planlagt lokalisert i Hira, som er en sideelv til Atnavassdraget i Stor-Elvdal kommune i Hedmark. Atnavassdraget er et varig vernet vassdrag (St.prp. nr. 89 Verneplan III for vassdrag), der vernet også omfatter sidevassdrag som Hira. Elva munner ut i Atna ca. 3 km ovenfor utløpet i Glomma ca. 1 km nord for Atna sentrum.

Videre beskriver tiltakshaver området slik:

«Hiras utspring ligger på ca. 1150 moh like oppunder toppen av Hirsjøgda i Stor-Elvdal kommune. Derfra renner elva i et vidt, dypt løp gjennom et flatt landskap langs Friisveien både i Ringeby og Stor-Elvdal kommune. Ved Dammyra (600 moh), ca. 4 km før utløpet til Atna, finnes restene etter en gammel fløterdam. Fra Dammyra passerer elva Friisveien. Her er elva i hovedsak østvendt og fallet øker. Nedover mot RV 219 stuper Hira i et bratt og storsteinete løp. Siste strekningen ut til Atna er relativt flatt, der elva forgreines i ei grusvifte. Den øvre delen av området rundt Dammyra består av myrlendt landskap omkranset av lave skogåser med fjellrygger mot horisonten, særlig i vest. Elvedalen sør for Dammyra er åpen og relativt vid før den nordafor skjærer seg dypere ned i terrenget. Fra området vest for Hirhalsen danner elveløpet bunnen av en trang V-dal, som stedvis har en høy, stupbratt nordside.

Utbyggingsstrekningen er fra like nedstrøms utløpet av Skjerbekken (ca. 470 moh), drøyt 2 km nedenfor Friisveien, til RV 219 over Hira. I dette området er elvedalen bredere, der elva faller raskt videre over strekning på ca. 850 m til et markert fossefall. Selve fossen (ca. 420 moh) har ikke loddrett stup, men elva faller over en bratt skrent på 8-10 m. Fra denne fossen og videre nedover en strekning på ca. 550 meter til brua på RV 219, faller elva jevnt og raskt ned til ca. 380 moh.

Landskapet rundt elva i utbyggingsområdet er preget av skogbruket, der det har vært en del flatehogster i og inntil elvedalen. På strekningen fra Skjerbekken til fossefallet skrår terrenget nokså bratt ned mot elva. Lengst ut mot elvebredden er terrenget nokså flatt, brutt opp av to

mindre bergskrenter/steinurer som går nesten ut til elvekanten. Sør for fossefallet og innover i terrenget finnes en løsmasserygg som svinger parallelt oppover langs elva. Fra denne masseryggen og nedover mot RV 219, er terrenget nokså jevnt hellende nordover med noen mer småkuperte partier lengst ned.

Det finnes i aktuelt område 3 skogsbilveier. Den ene går inn fra RV 219 ca. 500 meter før brua over Hira og oppover i terrenget sørøst for utbyggingsområdet. Den andre veien går inn fra Friisveien og parallelt med Hira høyt i terrenget, nesten fram til Skjerbekken. Videre finnes det en kort vei som går av fra RV 219 ca. 60 meter før Hira bru. Denne veien utgjør en del av den gamle veien gjennom Atndalen. Veistrekningen som i dag er i bruk, ender ved fundamentet til den gamle brua over Hira. Kraftstasjonen er tenkt plassert i mellom gamleveien og RV219 ved Hira bru. Utløpet fra stasjonen vil skje oppstrøms denne brua.

I utbyggingsområdet finnes også en kraftlinje som passerer Hira bru ca. 250 i luftlinje fra RV 219.

I området finnes noen få fritidsboliger og bolighus. Nærmeste bolig eller hytte befinner seg 260 m i luftlinje fra selve kraftstasjonen. Langs trasé for rørgata finnes ingen bygninger.»

Teknisk plan

Inntak

Ved inntaket er det tenkt å bygge en lav steinfyllingssterskel over elva på 1-2 meters høyde og 10 m lengde. Terskelen vil bli plassert ca. 50 meter nedstrøms utløpet av Skjerbekken. Videre graves det ut en kanal fra terskelen og innover et platå ved siden av elva til en inntakskum ca. på kote 469. Kanalen blir ca. 15 meter lang og vil ha en dybde på ca. 3 meter. Oppdemt areal blir i størrelsesorden ca. 500 m² med et volum på 500 m³.

Vannvei

Rørgata skal graves ned i hele sin lengde på ca. 1370 meter, og er planlagt å gå fra inntakskummen på kote 469 til avløp like ovenfor RV 219 på kote 389. Det er planlagt å legge GRP-rør (800 mm).

I øvre delen av rørgate finnes to steinurer som må forseres. I disse områdene kan det bli behov for noe sprenging av fjell om det finnes. Det er planlagt en tappeventil og påfølgende lufteventil ved et høybrekk ca. kote 455, der rørgata etter planen vil gå i en 5 m dyp skjæring gjennom en morenerygg. Ca. 50 meter oppstrøms stasjonen finnes også noe fjell i dagen, der noe sprenging vil bli nødvendig. Det vil også være nødvendig med avskoging av traseen i en bredde på ca. 25 meter.

Kraftstasjon

Kraftstasjonen er planlagt ca. på kote 390, inntil 5 meter fra Hira mellom Rv 219 og eksisterende skogsbilvei som ender ved fundamentet til gamlebrua over Hira. Bygningen vil få en grunnflate på 100 m². For tilsyn og framtidig vedlikehold etableres en snuplass med parkeringsmuligheter utenfor bygningen på ytterligere 100 m². Det søkes om en slukeevne på 1,1 m³/s, med en installert effekt på 0,70 MW. Turbintype bestemmes i ev. detaljplanfase. Stasjonsbygningen vil bli utført i betong og stål i vegger og tak, og avløpskanalen planlegges steinsatt. Utvendig vil bygningen bli kledd med villmarskpanel og tekket med torv på taket. Både stasjonsbygningen og utløpskanalen vil bli støyisolert. Det er planlagt en transformator med omsetning på 6,6 kV/22 kV og ytelse lik 0,85 MVA 6-8 m fra kraftstasjonen.

Nettilknytning

Kraftverket er planlagt tilknyttet nettverket med en omtrent 300 meter lang jordkabel som vil gå langs eksisterende veier. Områdekonsesjonær er Eidsiva Nett AS.

Veier

Av eksisterende veier finnes det to skogsbilveier med avkjøring fra Rv 219 i tilknytning til planlagt utbyggingsområde. Gamleveien i Atndalen, som går av fra riksveien 60 meter øst for Hira bru, er tenkt som tilførselsvei til stasjonsbygningen. Det vil være behov for opprusting og forsterkning av veien. I tillegg søkes det om å bygge en ny permanent skogsbilvei på ca. 550 m, samt en ny traktorvei langs rørgatetraseen (ca. 900 m).

Massetak og deponi

Det etableres en skjæring i moreneryggen ved høybrekket ca. kote 455. Her bygges også en snuplass/riggplass. I denne sammenheng vil det bli overskuddsmasser som vil bli benyttet som oppbygging av traktorvei mot inntaksområdet og som omfyllingsmasser i rørgata. Stein til fyllingsdammen tas fra inntaksområdet og i en nærliggende steinur og/eller i den øverste av de to steinurene langs selve rørgata. Utover dette arronderes massene inn i traseen. I forbindelse med byggingen av skogsbilveien vil det bli kjørt masser fra et allerede etablert tak ved eksisterende skogsbilvei. Ryddemasser og andre masser som ikke kan legges tilbake i traseene, deponeres i forsenkning ved samme vei. Avsatte områder er merket på kart side 13 i søknaden.

Arealbruk

Inngrep	Midlertidig arealbehov (daa)	Permanent arealbehov (daa)	Merknad
Inntaksområde	1,3	1	
Rørgate	22,2	19,5	
Riggområde og sedimenteringsbasseng	2,2	1,5	
Bilveier	7,0	4,0	
Traktorvei	5,4	3,6	Inngår delvis i rørgate
Stasjonsområde	0,5	0,3	
Massetak/deponi	3,0	1,0	
Nettilknytning	0,4	0,1	
Sum	42	31	

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

I kommuneplanens arealdel er aktuelt utbyggingsområde i Hira avsatt til område for småkraftverk. I arealplanen står det følgende om kraftutbygging:

«Lokal kraftproduksjon er viktig for kommunens egenoppdekking av kraft. I de siste årene har det blitt utviklet utstyr og kunnskap om kraftutbygging i mindre vassdrag. Kommunen vil derfor stille seg positiv til kraftproduksjon i mindre vassdrag så sant det ikke virker ødeleggende på kulturlandskap og/eller etableres i flomutsatte vassdrag jfr. flomsonekart. Vassdrag som skal åpnes for småkraftverk er merket på kartet som båndlagte områder for kraftproduksjon.»

Samlet plan (SP)

Prosjektet er ikke omfattet av Samlet Plan, og er dessuten under 10 MW/ 50 GWh.

Verneplan for vassdrag

Atnavassdraget med sideelver er varig vernet mot kraftutbygging jf. St.prp.nr.89 (1984-85) Verneplan III for vassdrag (side 57). Senere er det gitt generell åpning for utbygging inntil 1,0 MW installert effekt i vernede vassdrag. Det vil si at det kan søkes om konsesjon for en utbygging på inntil 1,0 MW i Hira.

Nasjonale laksevassdrag

Hira eller Atna er ikke del av et nasjonalt laksevassdrag.

Andre verneområder

Hele utbyggingsområdet blir liggende utenfor observasjonsområde for villrein gitt i vedtatt Regional plan for Rondane og Sølnekletten av 17.09.2013.

EUs vanndirektiv

Hira er benevnt i vann-nett med ID nr. 002-298-R Stor-Hira mfl. Elva har status som god økologisk tilstand. Hira eller Atna er ikke omfattet av vedtatte regionale forvaltningsplaner etter vannforvaltningsforskriften

Eventuelle fylkesvise eller kommunale planer for småkraftverk

NVE er ikke kjent med at det foreligger hverken kommunale eller fylkesvise planer for småkraftverk i Stor-Elvdal kommune eller Hedmark fylke.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 02.09.2014 sammen med representanter for søkeren, kommunen og Fylkesmannen. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Som det fremkommer av uttalelsen til **Stor-Elvdal kommune** av 03.06.2014 er de positive til tiltaket:
(...)

«Den planlagte kraftverkutbyggingen har beliggenhet i Hira. Den nedre delen av dette vassdraget er i kommuneplanens arealdel (vedtatt 27.05.05) avsatt som båndlagte områder for kraftproduksjon. Planprosessen som ledet frem til disse områdene, la vekt på kjent kunnskap om områdenes viktighet for fisk, plante- og dyreliv, samt friluftsliv og flomfare.

Hva angår brukerinteresser, innehar området ingen utpreget stor verdi. Den mest fremtredende aktiviteten innen området er jakt, men kommunen anser at jaktutøvelsen i svært liten grad blir påvirket av tiltaket. Når det gjelder friluftsliv og fiske benyttes området i beskjeden grad. Utbyggingen anses således som lite problematisk i forhold til brukerhensyn.

De miljøfaglige utredningene konkluderer med at utbyggingen vil ha en middels til lite negativ påvirkning på omgivelsene, men at avbøtende tiltak, slik som minstevannføring, vil bidra til å begrense de negative konsekvensene av tiltaket. Sammenlignet med tidligere planer er det en klar konfliktreduksjon knyttet til en eventuell utbygging, dette som følge av at inntaksdam er flyttet lengere ned i vassdraget.

Når det gjelder det næringsmessige perspektivet vil tiltaket kunne medføre en positiv økonomisk vekst for først og fremst grunneierne, men også lokalsamfunnet og kommunen. Anleggsperioden og fremtidig drift vil være bidragsgivende til å sikre viktige arbeidsplasser. Fra et overordnet miljøperspektiv er vannkraft av stor samfunnsmessig interesse, og da andre hensyn ikke vesentlig må vike, bør man tilrettelegge for miljøvennlig energiproduksjon.

Når det gjelder massedeponier og uttak bør en i størst mulig grad benytte eksisterende uttak.

Stor-Elvdal kommune anser at tiltaket er i tråd med kommunens satsning på miljøvennlig energiproduksjon, nedfelt i kommuneplan og omtalte kommunedelplaner. Tiltaket er også sentralt for kommunens målsetning om fullstendig egenoppdekking av kraft innen 2018.»

Hedmark fylkeskommune har i brev av 19.06.2014 uttalt følgende:

(...)

«Forholdet til laks og innlandsfiskeloven og vannforskriften

Hira renner ut i elva Atna ca. 3 km ovenfor elvas utløp i Glomma. Høgskolen i Hedmark har utført en fiskeundersøkelse i elva og gjort fangster av småfallen ørret i hele influensområde. Elva beskrives som lite aktuell for gyting og oppvekst av oppvandrende fisk fra Glomma og Atna. En evt. utbygging vil derfor bare medføre negative konsekvenser for den lokale ørretbestanden. Fylkeskommunen støtter seg til fiskeundersøkelsen som er utført, og har ingen ytterligere fiskefaglige kommentarer til tiltaket.

Elva er benevnt i vann-nett med id.nr. 002-298-R med navn Stor –Hira m. fl. Elva har status god økologisk tilstand og oppfylder dermed vannforskriftens miljømål for overflatevann. Fylkeskommunen påpeker at nye tiltak i vassdrag skal vurderes etter vannforskriftens § 12.

Automatisk freda kulturminner

Saken ble befart i 2008. Det ble den gangen registrert et automatisk freda fangstanlegg (id 121086) sørvest for Veslefallet i nedre del av elvehjelet. Fangstanlegget består av tre fangstgropar som sperrer søndre del av «Hiradalen» på tvers. Fangstanlegget ligger på brinken over Hira 460-495 m.o.h jf. vedlegg 11 i konsesjonssøknaden.

I størst mulig grad må anleggene ikke komme i konflikt med eller skjemme fangstanlegget. Dette virker godt i varetatt ved at rørtraséen skal gå 80-100 m fra fangstanlegget mot elvejuvet, og at etablering av veianlegget også vil komme i god avstand fra kulturminnet. Nærmere avstand her er ikke oppgitt. Fylkesdirektøren vil opplyse om at kulturminnene bør merkes i felt for å unngå misforståelser under anleggsperioden, og at våre arkeologer kan være behjelpelige dersom vi blir bedt om dette.»

Fylkesmannen i Hedmark har i brev av 30.06.2014 kommentert samtlige av de seks kraftverkene til felles høring for Hedmark Nord. Spesifikt for Hira har Fylkesmannen uttalt følgende:

(...)

Berggrunnen i området består i hovedsak av næringsfattige kvartsitter, mens det ovenfor tiltaksområdet er innslag av blant annet fyllitt. Det er til dels store løsmasseavsetninger i området. Vegetasjonen omkring Hira domineres av lavfuruskog og stedvis bærlyngfuruskog, langs elva er det blåbærgranskog med innslag av hogstaudeskog og med forekomst av lauvtrær, særlig bjørk og gråor.

Tiltaket berører verken INON-områder, verneområder etter naturmangfoldloven eller sikrede friluftslivsområder.

Hira er et sidevassdrag til Atna, og er dermed vernet mot kraftutbygging ved Stortingets vedtak av 19.juni 1986. Atnavassdraget er spesielt utpekt som et forsknings- og referansevassdrag for de naturvitenskapelige fagene. Dette gjelder særlig i forhold til geologi, men også i forhold til botanikk, zoologi og for studier av kjemiske og biologiske prosesser i ferskvann. Det har gjennom årene vært utført en betydelig forskningsvirksomhet i vassdraget.

Ifølge de rikspolitiske retningslinjene for vernede vassdrag, punkt 3 «må det legges særlig vekt på å gi grunnlag for å:

a. unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø,

b. sikre referanseverdien i de mest urørte vassdragene,

...

d. sikre verdien knyttet til forekomster/områder i de vernede vassdragenes nedbørfelt som det er faglig dokumentert at har betydning for vassdragets verneverdi,»

Ifølge rapporten om biologisk mangfold som følger som vedlegg til konsesjonssøknaden er - det i bekkeløfta oppstrøms tiltaksområdet registrert en rekke naturtyper med forekomst av en rekke kravfulle arter. Det planlagte inntaket er imidlertid lokalisert nedenfor disse områdene.

Nedenfor den planlagte kraftstasjonen er det en verdifull flommarkskog som ikke synes å bli berørt av tiltaket. Innenfor tiltaksområdet er bekkeløfta ved Veslefallet av størst biologisk interesse. Selv om det er bergvegger ved fossen og noe fosserøyk, er det registrert bare sparsomme forekomster at sprikeskjegg (NT), randkvistlav og gubbeskjegg (NT) sammen med

rosenkjuka (NT), rynkeskinn (NT) og granrustkjuka på død ved. Som naturtype har bekkekløfta fått verdi B. Ved Fylkesmannens befaring ble det heller ikke funnet andre spesielt fuktighetskrevende arter. De registrerte artene indikerer en lokalklimatisk stabil høy luftfuktighet. Reduksjon av varnnføringen i elva antas både å kunne redusere de eksisterende forekomstene av rødlistede arter i kløfta og å redusere potensialet for slike arter i framtida. Det er i denne sammenheng av betydning at søknaden omfatter et kraftverk med begrenset maksimal slukeevne og relativt stor foreslått minstevannføring.

I Norsk rødliste for naturtyper 2011 er kontinentale skogsbekkekløfter oppført som nær truet (NT) i blant annet Hedmark med følgende begrunnelse:

”Kontinentale skogsbekkekløfter er vurdert som en regional underenhet av landskapsdel skogsbekkekløfter, som i seg selv ikke rødlistes. Mot økt grad av oseanitet vestover, der klimaet er årsak til at andel areal med bekkekløftøkologi blir større, vil denne naturtypen i økende grad bli mindre forskjellig fra det omkringliggende landskap. Motsatt vil bekkekløfter mot mer kontinentale strøk i økende grad framtre som stadig sjeldnere øyer i landskapet og dermed også relativt sett være mer utsatt med hensyn til f.eks. utbygging av småkraftverk. Det er også flere bl.a. lavarter som er spesielt knyttet til de mest kontinentale bekkekløftene”

Ifølge søknaden blir tiltaksområdet liggende utenfor observasjonsområdet for villrein i den regionale planen for Rondane og Sølnekletten. Fylkesmannen kan derfor ikke se at hensynet til villrein kan tillegges vekt i denne saken.

Veslefallet utgjør et absolutt vandringshinder for fisk. Fylkesmannen kjenner ikke til at elvestrekningen mellom denne fossen og utløpet fra den planlagte kraftstasjonen er av betydning for langtvandrende fisk i Glomma.

Redusert Vannføring på en 1.400 meter lang elvestrekning, ei nedgravd rørgate på samme lengde og 1.500 meter med ny veg vil være betydelige landskapsmessige inngrep i et skogbrukslandskap som har både hogstflater og Skogsveier, men ellers beskjedent med tekniske inngrep. Inngrepene ligger imidlertid slik til i terrenget at den landskapsmessige virkningen av disse på avstand vil bli begrenset.

Når det gjelder tiltakets konsekvenser for friluftsliv, forutsettes det at fylkeskommunen som rette vedkommende vurderer dette.

Noen kilometer oppstrøms det planlagte inntaket er det en del spredt fritidsbebyggelse. På den elvestrekningen som er planlagt å få sterkt redusert vannføring er det ikke kjent forurensende utslipp av betydning. Vannkvaliteten på disse strekningene antas derfor ikke å ville bli negativt påvirket i vesentlig grad.

Tiltaksområdet ligger i et aktivt skogbruksdistrikt, og en eventuell gjennomføring av tiltaket vil ifølge søknaden medføre et permanent redusert skogareal som følge av rørgate, veier, kraftstasjon og kraftlinje på ca. 31 dekar; i tillegg vil ca. 8 dekar bli berørt i anleggsfasen. Den planlagte vegen vil gi i ettertid kunne gi noe bedre adkomstforhold for skogsdrift. Da det er ønskelig å legge til rette for ulike former for tilleggsnæringer, herunder kraftproduksjon, i distriktet, må tapet av skogareal veies opp mot den tilleggsverdien kraftproduksjon vil kunne gi.»

Fylkesmannen har oppsummert egen uttalelse med følgende:

«Fylkesmannen fraråder innvilgelse av konsesjonssøknaden for Hira kraftverk av prinsipielle grunner da Hira er en del av et varig vernet vassdrag selv om tiltaket i seg selv vil ha begrensede negative virkninger.»

Direktoratet for mineralforvaltning har meddelt i brev av 18.06.2014 at de synes forholdene er for dårlig opplyst opp mot virkning for mineralressurser. De har ellers ingen bemerkninger til tiltaket.

Naturvernforbundet i Hedmark har i brev av 20.06.2014 kommentert samtlige av de seks kraftverkene til felles høring for Hedmark Nord. Det er ingen spesifikke kommentarer rettet kun mot Hira, men de fraråder utbygging av samtlige seks vassdrag som inngår i NVEs pakkebehandling i Hedmark:

(...)

«Naturvernforbundet i Hedmark fraråder utbygging av samtlige seks vassdrag som inngår i NVEs «pakke» for Hedmark nord. En hovedgrunn er den samlede belastning ytterligere vannkraftutbygging av enhver art vil bidra til i en region som allerede er sterkt preget av inngrep i vassdrag og en rekke andre arealinngrep, som bare synes å tilta i omfang og alvorlighetsgrad. Vi vil på generelt grunnlag anføre at all ytterligere vannkraftutbygging i denne regionen meget vel kan være i strid med naturmangfoldlovens bestemmelse om økosystemtilnærming og samlet belastning, i alle fall så lenge det ikke finnes en samlet plan som regulerer kraftutbygging på regionalt nivå. Hvilke konsekvenser dette måtte få for den såkalte «fornybarsatsingen» og elsertifikatordningen, må etter vårt syn være underordnet naturmangfoldlovens krav.

Vi mener for øvrig at belastningen på naturmiljøet i Østerdalen er alvorlig og økende og innebærer en trussel mot landskap, biomangfold og friluftsliv, og dermed på lengre sikt befolkningens generelle livskvalitet, uansett juridiske forhold.» (...)

Videre legger Naturvernforbundet vekt på samlet belastning og naturmangfoldlovens krav til sektormyndighetenes vurderinger av sumvirkninger, og påpeker at bestemmelsen har både et nåtids- og fremtidsperspektiv. De hevder at sumvirkninger er en stor trussel mot norsk natur, og etterlyser en vurdering som omfatter alle typer inngrep i naturen, ikke bare effektene av kraftutbygging.

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Hedmark har i brev av 20.06.2014 kommet med følgende vurderinger og kommentarer til Hira kraftverk:

(...)

«Atnavassdraget med sideelver er varig vernet mot kraftutbygging, jf. Verneplan III for vassdrag. Etter vår mening er dette det viktigste punktet som taler mot en utbygging. Hira er ei viktig sideelv til Atna, og dermed omfattes av at det er et varig verna vassdrag. Atna-vassdraget ble vernet mot vannkraftutbygginger nettopp for at hele vassdraget og nedbørsfeltet skulle være upåvirket av kraftutbygging. Nå er det gitt åpning for mindre reguleringer i slike vassdrag. Atna-vassdraget er valgt som forsknings- og referansevassdrag, og vitenskapelige arbeider er utført helt siden 1930- tallet. Vi frykter at flere kraftutbyggingsprosjekter vil komme på banen og planlegges i vassdraget, dersom det åpnes for utbygging av Hira.

Det er avgrenset i alt 10 verdifulle naturtyper og påvist 10 rødlistearter i utredningsområdet. FNFHedmark mener disse funnene gir en tydelig indikasjon på at en eventuell utbygging er konfliktfyllt i forhold til naturmangfold. I forhold til tidligere planer er konfliktene redusert som følge av flytting av inntaksdammen. I henhold til utredningene vil redusert vannføring ha mindre påvirkning på arter og fuktrevende arter langs elva.

2-3 par av fossefall hekker langs elva. Den lave vannutnyttelsen vil muligens opprettholde vassdraget som egnet hekkeområde for fossefall og vintererle. Som avbøtende tiltak anbefales det å sette flere fugleholker for fossefall langs vassdraget, dersom utbyggingen realiseres. Fjellvåk er observert ved elva, og bergveggene langs Hira er egnede hekkeplasser for

klippehekkende rovfuglarter. Anleggsfasen vil forstyrre eventuell hekking av rovfuglarter i selve utbyggingsområdet.

Veslefallet er sentral i landskapsbildet, og kraftutbygging vil redusere vannmengden mellom inntak og stasjon. En utbygging av Hira vil medføre inngrep som lokalt endrer landskapet gjennom bygging av veier, rørgate, inntak og stasjon. Redusert vannføring vil i perioder påvirke Veslefallet som landskapselement negativt.

Som avbøtende tiltak er minstevannføring sentralt. Lav slukeevne på kraftverket er viktig da det opprettholder vannføring i vassdraget gjennom året. Hvis tiltaket innvilges konsesjon, ber FNF Hedmark NVE å vurdere å øke minstevannføringen om sommeren til 800 l/s for å forhindre negative miljøkonsekvenser. For å redusere faren for konflikter med lokalitet 8, er det viktig at rørgatetraseen blir smal på denne strekningen, og ikke kommer i kontakt med lokaliteten. Skogbeltet må også bevares helt inntil, for å hindre uttørking.»

I sin høringsuttalelse presiserer de også at det er viktig å vurdere den samlede belastningen de seks kraftverkene til samlet behandling utgjør.

Statens vegvesen har i brev av 09.07.2014 uttalt følgende om Hira kraftverk:

«Atkomsten til kraftstasjonen med tilhørende tiltak kan skje via to skogsbilveger fra fylkesveg 219.

Vegkrysset mellom fv 219 og fv 634 ligger på Hirmoen. Fylkesveg 219 er en lokal hovedveg med byggegrense 30 m og streng holdning til avkjørsler. Fv 634 er en lokal atkomstveg med lite streng holdning til avkjørsler og byggegrense 15 m.

Vi forutsetter at kraftverket til tilhørende tiltak ikke får noen konsekvenser for noen av fylkesvegene.

...

Vi viser til kommuneplanens arealdel i hvert av de aktuelle utbyggingsområdene. Må det foretas endringer eller dispensasjoner fra vedtatte arealplaner ber vi om at vegvesenet får anledning til å uttale seg dersom vårt ansvarsområde blir berørt.

Når prosjektene skal detaljeres må behovet for avkjørselstillatelser, kryssinger og nærføringer eller andre aktuelle forhold knyttet til fylkesveger, avklares med Statens vegvesen.»

Eidsiva nett AS har i sin uttale av 03.06.2014 bekreftet at det er nettkapasitet for tilknytning av Hira kraftverk. De kommenterer at nettilknytning ved eierskille (Koppang-Sollia) må avklares i en ev. detaljplanfase, og ved etablering av tilknytnings- og koblingsavtale.

Søkers svar på høringsuttalelsene

Søker har i brev av 21.08.2014 svart på høringsuttalelsene. Høringsinstans er angitt over kulepunktene:

«Fylkesmannen i Hedmark

Det er gitt åpning for begrenset utbygging av varig vernede vassdrag. I vår søknad er disse begrensingene ivaretatt gjennom omsøkt effekt og lav maksimal slukeevne. Videre er det satt en relativt stor minstevannføring som avbøtende tiltak.

De primære verneverdier som Atnavassdraget ble vernet etter, er lokalisert langt oppstrøms utløpet av Hira i tilknytning til selve hovedvassdraget.

Vår søknad har tatt konsekvensen av at BM-rapport beskriver hele 10 ulike naturtyper. På bakgrunn av lokaliseringen av viktige naturtyper er inntaket flyttet lenger ned i vassdraget enn opprinnelig plan. Tiltaket vil berøre kun 1 av 10 naturtyper og da kun gjennom noe redusert vannstand i tørrere perioder sommer og høst. BM-rapporten oppgir at lav slukeevne og minstevannføring vil gi videre vilkår for artenes overlevelse i aktuell berørt naturtype.

Helt lokalt vil tiltaket ha innvirkning på landskapsmessige elementer gjennom bygging av rørgate, veier, inntak, stasjon. I perioder vil også redusert vannmengde over Veslefallet endre landskapsbildet noe. På avstand vil derimot den landskapsmessige virkningen bli svært begrenset.

Ut fra BM-rapport vil en utbygging ha middels til liten negativ innvirkning på naturens mangfold innen influensområdet. Utenfor influensområdet og i regional sammenheng, vil en utbygging ha tilnærmet ingen negativ innvirkning på samlet belastning knyttet til biologisk mangfold.

Statens Vegvesen

Byggegrense på 30 meter fra fv 219 vil ikke by på problemer ved plassering av kraftstasjon eller rørgate.

Eidsiva Nett AS

Detaljplanlegging vil innbefatte tilknytnings- og koblingsavtale.

Forum for natur og friluftsliv Hedmark

Se kommentarer under Fylkesmannen i Hedmark.

Tiltakshaver legger opp til å sette fugleholker for fossefall langs vassdraget ved en utbygging og vil søke kunnskap om dette.

Lav slukeevne og omsøkt minstevannføring anses allerede som tilstrekkelig avbøtende tiltak for å hindre unødige negative miljøkonsekvenser.

Lokalitet 8, Veslefallet, berøres ikke på annen måte enn redusert vannmengde i perioder av året.

Hedmark fylkeskommune

Verken røtraséen eller veier vil berøre det registrerte fangstanlegget. Søker vil merke anlegget i felt slik at dette sikres.

Naturvernforbundet i Hedmark

Søker føler uttalelsen er mer rettet direkte til NVE og gjeldende lovverk. Ut fra dette ønsker vi ikke å knytte noen kommentarer til denne utover det som er nevnt over.

Stor-Elvdal kommune

Tiltaket vil være et viktig næringsmessig bidrag for søker og vil gi økonomiske ringvirkninger lokalt og regionalt.

Direktoratet for mineralforvaltning

Virkningen av tiltaket for mineralressurser er ikke tatt med i søknaden da NVEs søknadsmal av 2013 ikke beskriver dette som nødvendig.»

NVEs vurdering

Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Kraftverket utnytter et nedbørfelt på 139,8 km² ved inntaket, og middelvannføringen er beregnet til 2,24 m³/s. Effektiv innsjøprosent er på 0,008 %. Nedbørfeltet er uten breandel, men med en snauffjellandel på 35 %. Avrenningen varierer noe fra år til år med dominerende vårflo, med flere mindre regnflommer sommer og høst. Laveste vannføring opptrer gjerne om vinteren. 5-persentil sommer- og vintervannføring er beregnet til henholdsvis 463 og 149 l/s. Alminnelig lavvannføring for vassdraget ved inntaket er beregnet til 187 l/s. Maksimal slukeevne i kraftverket er planlagt til 1,1 m³/s og minste driftsvannføring 0,1 m³/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring på 470 l/s i perioden 01.05. til 30.09. og 150 l/s resten av året. Ifølge søknaden vil dette medføre at 30 % av tilgjengelig vannmengde benyttes til kraftproduksjon.

NVE gjør oppmerksom på at alle beregninger på basis av andre målte vassdrag vil være beheftet med feilkilder ved skalering til det aktuelle vassdraget. Dersom spesifikt normalavløp er beregnet med bakgrunn i NVEs avrenningskart, vil vi påpeke at disse har en usikkerhet på +/- 20 % og at usikkerheten øker for små nedbørfelt. NVE har ikke spesifikt kontrollert det hydrologiske grunnlaget i søknaden.

Med en maksimal slukeevne tilsvarende 49 % av middelvannføringen og foreslått minstevannføring på 470 l/s i perioden 01.05. til 30.09. og 150 l/s resten av året, vil dette gi en restvannføring på ca. 1,58 m³/s rett nedstrøms inntaket som et gjennomsnitt over året. Det meste av dette vil komme i flomperioder. De store flomvannføringene blir i liten grad påvirket av utbyggingen. Ifølge søknaden vil det være overløp over dammen 171 dager i et middels vått år. I 13 dager vil vannføringen være under summen av minste driftsvannføring og minstevannføring og derfor for liten til at det kan produseres kraft, slik at kraftstasjonen må stoppe og hele tilsiget slippes forbi inntaket. Tilsiget fra restfeltet vil i gjennomsnitt bidra med 12 l/s ved kraftstasjonen.

NVE mener at omsøkt slukeevne er stor, og vil frata en del av det vassdragets naturlige vannføringsdynamikk, særlig i vinterhalvåret. Det er i denne sammenheng verdt å minne om at vassdraget er vernet.

Produksjon og kostnader

NVE har kontrollert de fremlagte beregningene over produksjon og kostnader. Vi har ikke fått vesentlige avvik i forhold til søkers beregninger.

Landskap

Tiltaksområdet ligger i landskapsregion 9 Østerdalene, nærmere bestemt 9.7 Atna. Landskapets hovedform beskrives videre slik (Pushmann 2005):

«Selve Østerdalen preges av en åpen og rolig svingende dal med markerte grusmoer og elvesletter i dalbunnen. Regionens øvrige daler har mer vekslende karakter, og flere har partier med dypt nedskårne V-daler. De fleste hoveddaler har korte sidedaler som ofte mangler dalsletter, og er mer v-formet og hengende i forhold til hoveddalen.»

Landskapets småformer inneholder først og fremst breelv- og elveavsetninger, terrassekanter og ulike moreneavsetninger. Videre ligger tiltaksområdet i en generelt nedbørfattig region. I hoveddalen ligger Glomma som et stort og relativt rolig vassdrag. I sidedalene finnes mindre og mer hastige elver som Hira. Vegetasjonen har sterkt barskogpreg, hvor furu dominerer på lavere boniteter, og gran på

friskere og rikere mark. Løvskog er mest framtrædende langs jordekanter og vassdrag. I hele landskapsregionen er kun 4 % av arealet dyrket mark. Landskapsbildet ved Hira og ellers i Atnadalføret er preget av skog i aktiv drift. Dette vises gjennom mosaikken av eldre skog, flater og plantefelt. I selve elvekløfta til Hira finnes noe naturskog, men også denne er preget av tidligere gjennomhogster. I de bratteste og mest utilgjengelige partiene på nordsiden av elva er naturskogen mer framtrædende. Til skogbruket hører et nettverk av veier. I utbyggingsområdet utgjør Hira et dypt gjel, med stort stryk i nokså jevnt fall. Ved Veslefallet ca. 500 meter oppstrøms Hira bru renner Hira over en bergskrent. Det er ikke et fritt fall, men elva faller ca. 8 meter over en strekning på ca. 10 meter. Veslefallet synes ikke fra omgivelsene, men er likevel sentralt i landskapsbildet.

Etter NVEs mening vil tiltaket som omsøkt ha negative virkninger for landskapet. Tekniske installasjoner som inntak og kraftstasjon, og særlig fremføring av rørgate i til dels svært sidebratt terreng med noe motfall vil gi endringer i landskapsbildet. NVE vil trekke frem at det vil bli nødvendig med en svært dyp grøft gjennom moreneryggen ved høybrekket rundt kote 455-460. Dette partiet anslås å være spesielt teknisk krevende ettersom terrenget også er sidebratt på denne strekningen. NVE anser det som teknisk gjennomførbart, men svært arealkrevende. At det i tillegg er noen store blokker i skråningen der rørgata er planlagt, vil øke behovet og omfanget av sprengning i rørgatetraseen.

NVE mener at de negative virkningene først og fremst vil være av lokal art, ettersom innsynet til vassdraget og selve elvestrengen fra omkringliggende veier er begrenset. NVE har lagt noe vekt på negative virkninger på landskap i sin vurdering av konsesjonsspørsmålet, ettersom vannføringen i elva har innvirkning på verneverdiene i vassdraget og landskapsbildet. Konflikten forsterkes ytterligere ved at vassdraget er utnevnt som et type- og referansevassdrag.

Vernet vassdrag

Atnavassdraget med sideelver er varig vernet mot kraftutbygging, jf. St.prp.nr.89 (1984-85) Verneplan III for vassdrag. I verneplanen står det følgende om vassdraget og verneformålet:

«Kontaktutvalget viser til at det er dokumentert meget store verneinteresser i området, som er nært knyttet til Rondane nasjonalpark. For forskning innen geofagene har de øvre områdene internasjonalt ry. Også sterke botaniske og ornitologiske interesser er knyttet til nedbørfeltet. Det ligger både vitenskaplige og opplevelsesmessige verdier i det store mangfoldet av kulturminner i området. Nærheten til nasjonalparken bidrar til å gjøre feltet spesielt verdifullt for friluftslivet, og brukes mye av så vel alminnelige fotturister, som av jegere og sportsfiskere.

Vassdraget vil være et verdifullt typevassdrag for sin region og er egnet som referansevassdrag. (...) hensynet til Atna som referansevassdrag tilsier varig vern ned til samløpet med Glomma.»

Det er gitt en generell åpning for utbygging inntil 1,0 MW installert effekt i vernede vassdrag. NVE har følgelig tatt søknaden om Hira kraftverk til behandling.

Atnavassdraget ble i sin tid anbefalt av Sperstadutvalget som type- og referansevassdrag i forbindelse med forarbeidene til verneplan III. Utvalget var en tverrfaglig sammensatt gruppe med representanter fra blant annet NVE, Landbruksdepartementet, Miljøverndepartementet, Statens friluftsråd samt andre tekniske og naturvitenskapelige instanser. Den brede sammensetningen av fagpersoner i Sperstadutvalget gjorde at referansevassdraget som var anbefalt kunne favne beredt. Atnavassdraget har siden 1985 inngått som et forsknings- og referansevassdrag innen fagområdene geologi, hydrologi og biologi. Vassdraget har også vært referanse i et prosjekt av Norges Forskningsråd som gikk spesifikt på miljøvirkninger av vassdragsutbygging (1985-1989), og det publiseres stadig

vitenskapelige artikler med data fra vassdraget. Det har også blitt gitt ut en egen bok om Atnavassdraget (Sandlund 2010¹), der publikasjoner fra vassdraget er samlet.

Vassdragets størrelse og beliggenhet i indre Sør-Norge gjør det til et viktig referansevassdrag, spesielt ettersom de fleste andre referansevassdragene ligger i Nord-Norge. Atnavassdraget er en viktig del av et variert landskap fra høyfjell til lavland, og NVE vil trekke frem viktigheten av helheten i vassdraget i referansesammenheng. NVE har tidligere vurdert om Hira kunne utelates fra vernet i forarbeidene til verneplan III, og kom den gang fram til at vernet skulle gjelde helt ned til samløpet med Glomma. NVE mener at dette understreker Hiras betydning som del av totalbildet i referansevassdraget. Dette er også presisert i verneplanen:

«Det nasjonale kontaktutvalg for vassdragsreguleringer uttaler at Hovedstyrets forslag om oppdeling av Atna ved at sidevassdraget Hira tas ut av verneforslaget, vil minske mangfoldet av naturtyper i Atnavassdraget.»

Vassdraget representerer stort naturmangfold knyttet til elveløpsform, geomorfologi, landform, botanikk, landfauna og vannfauna. I tillegg er det registret store kulturminneverdier i området. Verneverdiene er sentrale i NVEs behandling av tiltak i vernede vassdrag, jf. vannressursloven § 35 punkt 8 første ledd:

«Når vassdragsmyndigheten treffer avgjørelser som gjelder et vernet vassdrag etter denne lov, skal det legges vesentlig vekt på hensynet til verneverdiene.»

NVE mener at en utbygging av Hira til kraftformål vil svekke vassdragets verdi som type- og referansevassdrag. NVE legger til grunn at et referansevassdrag er best tjent som referanse ved å være urørt for kraftutbygginger, slik at biologiske og geologiske prosesser i vassdraget får utvikle seg uavhengig av denne typen tekniske inngrep. Det har vært utført studier i vassdraget over et langt tidsrom, og det vil derfor være lite formålstjenlig å tillate inngrep som vil kunne hemme bruken av referansevassdraget, spesielt innen langtidsstudier. En utbygging av deler av referansevassdraget vil være et irreversibelt inngrep, og NVE har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag i avgjørelsen av konsesjonsspørsmålet. NVE mener at en utbygging som omsøkt vil bryte med verneformålet, selv om de inngrepsmessige virkningene i seg selv ikke er avgjørende.

Naturmangfold

Naturtyper

Det er utført biologiske registreringer i hele Hiras lengde mellom Friisveien og samløpet med Atna. Kartleggingen er utført av Miljøfaglig utredning, og området ble undersøkt med tanke på en opprinnelig større utbygging i vassdraget. Det er beskrevet 10 naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13 innen det undersøkte området. Dette er rikmyr (C-verdi), en kilde (C-verdi), 6 bekkekløfter og bergvegger (to A-verdi, tre B-verdi, samt en uprioritert lokalitet), en gammel furuskog (B-verdi) og en flommarkskog (A-verdi). Det er kun én av disse lokalitetene som inngår i influensområdet til det omsøkte prosjektet; en bekkekløft og bergvegg av B-verdi. Flommarkskogen som er påvist ligger nedstrøms planlagte kraftstasjon. Rørgatetraseen og tiltaksområdet ellers er preget av blåbærfuruskog

¹ The Atna River, Studies in an Alpine-Boreal Watershed. Sandlund O.T. 2010.

med innslag av gran. Det er ikke påvist viktige akvatiske naturtyper etter DN-håndbok 15 i influensområdet.

NVE mener at prosjektet i stor grad er tilpasset de biologiske verdiene i området, ettersom 9 av de viktige naturtypene nå ikke blir påvirket av en ev. utbygging av Hira. Konsulent hos Miljøfaglig Utredning vurderer det slik at det er en fare for at verdsettingen på den berørte bekkekløftlokaliteten reduseres fra B-verdi til C-verdi ved en gjennomføring av tiltaket, og konkluderer med middels til stort negativt omfang for lokaliteten. Det er både redusert vannføring i elva og inngrep i forbindelse med legging av rørgate som vil gi disse negative effektene. Det kan også diskuteres om en utbygging har en indirekte påvirkning på flommarkskogen nedstrøms planlagte kraftstasjon. NVE har ikke lagt vekt på indirekte effekter i sin avgjørelse av konsesjonsspørsmålet, men registrerer likevel at verdsettingen på en viktig naturtype påvirkes i negativ retning ved en ev. utbygging av Hira.

Arter

Det er registrert ti rødlistearter i forbindelse med kartleggingen av biologisk mangfold i- og ved Hira. Herunder er det registrert en sterkt truet art (råtetvebladmose (EN) - en lokalitet) og to sårbare arter (trådrag (VU) og fakkeltvebladmose (VU) - funnet på en lokalitet hver) og 6 arter med status nær truet (NT); (gubbeskjegg - spredte funn, spikeskjegg – et par funn, kort trollskjegg, rimnål, rustdoggnål, rosenkjuke og rynkeskinn - alle ett funn hver). De aller fleste funn er gjort innenfor de 10 avgrensede naturtypelokalitetene nevnt ovenfor. De biologiske verdiene i området vurderes av Miljøfaglig utredning å samlet sett være middels store.

Av de viktige naturtypene som er påvist er det kun bekkekløftlokaliteten ved Veslefallet (lokalitet 8 i biomangfoldrapporten) som vil bli direkte berørt ved en ev. utbygging av Hira. Her finnes rosenkjuke (NT), rynkeskinn (NT), spikeskjegg (NT) og gubbeskjegg (NT). Råtetvebladmose (EN) er påvist i flommarkskogen nedstrøms planlagte kraftstasjon.

Det foreligger også en rapport² på fisk og fiskeforhold i Hira som ligger ved søknaden. Det er påvist bekkeørret på alle tre stasjoner elfisket i 2007, og det er registrert steinsmett i elva. Det finnes ikke ål eller elvemusling i vassdraget. Vandringshinder for fisk fra Glomma er stedfestet ved Veslefallet, og en ev. utbygging av Hira vil dermed kunne påvirke 900 m elvestrekning for langtvandrende fisk fra glomma. I rapporten konkluderes det med at Hira *«på den berørte strekningen kun har marginal betydning som gyteelv for fisk. Elvebunnen er svært homogen bestående av større blokksteiner og egnede gyteområder finnes kun i svært begrenset omfang.»* Hedmark fylkeskommune kommenterer i sin uttalelse at de er enige i konklusjonen fra fiskerapporten. NVE har lagt lite vekt på fiskefaglig problemstillinger ettersom vi vurderer tiltakets negative virkning på langtvandrende fisk fra Glomma å være begrenset, mens virkningen for bekkeørret vurderes som akseptabel dersom det skulle gis konsesjon til tiltaket.

Området blir til en viss grad brukt av flere typer hjortevilt, der elg er mest dominerende. Utbyggingsområdet berører arealer som inngår i Rondane Villreinområde, men arealbruken til villrein beskrives av søker å være begrenset til vår/sommer ved at et mindre antall dyr tar i bruk innmark som beite. Spillplass for storfugl finnes i området. Videre er det vintererle, fossefall, jerpe og fjellvåk observert i området. Ev. negativ påvirkning for fugl og annet vilt vurderes å være midlertidige og knyttet til anleggsfasen. NVE vurderer konsekvensene for vilt å være akseptable dersom det gis konsesjon.

² Berge O. 2007. Enkel kartlegging av Hira som gyteelv og vurdering av gytebestand. Høgskolen i Hedmark & Evenstad settefiskanlegg.

Fylkesmannen i Hedmark har i sin uttalelse av 30.06.2014 kommet med følgende vurdering av tiltakets virkning på de biologiske verdiene tilknyttet vassdraget:

«Ifølge rapporten om biologisk mangfold som følger som vedlegg til konsesjonssøknaden er det i bekkekløfta oppstrøms tiltaksområdet registrert en rekke naturtyper med forekomst av en rekke kravfulle arter. Det planlagte inntaket er imidlertid lokalisert nedenfor disse områdene. Nedenfor den planlagte kraftstasjonen er det en verdifull flommarkskog som ikke synes å bli berørt av tiltaket. Innenfor tiltaksområdet er bekkekløfta ved Veslefallet av størst biologisk interesse. Selv om det er bergvegger ved fossen og noe fosserøyk, er det registrert bare sparsomme forekomster at sprikeskjegg (NT), randkvistlav og gubbeskjegg (NT) sammen med rosenkjuke (NT), rynkeskinn (NT) og granrustkjuke på død ved. Som naturtype har bekkekløfta fått verdi B. Ved Fylkesmannens befaring ble det heller ikke funnet andre spesielt fuktighetskrevede arter. De registrerte artene indikerer en lokalklimatisk stabil høy luftfuktighet. Reduksjon av vannføringen i elva antas både å kunne redusere de eksisterende forekomstene av rødlistede arter i kløfta og å redusere potensialet for slike arter i framtida. Det er i denne sammenheng av betydning at søknaden omfatter et kraftverk med begrenset maksimal slukeevne og relativt stor foreslått minstevannføring.»

NVE er enig i Fylkesmannens vurdering om at omsøkte tiltaks negative effekt på biologisk mangfold er begrenset, og har kun lagt noe vekt på biologisk mangfold i sin avgjørelse av konsesjonsspørsmålet. NVE mener det likevel er verdt å merke seg at biologisk mangfold inngår i vernegrunnlaget til Atnavassdraget.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om Hira kraftverk legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 10.09.2015. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jmfør naturmangfoldloven § 8.

I influensområdet til Hira kraftverk finnes det rosenkjuke (NT), rynkeskinn (NT), sprikeskjegg (NT) og gubbeskjegg (NT). I det opprinnelige influensområdet for en større utbygging av vassdraget finnes det i tillegg fakkeltvebladmose (VU), råtetvebladmose (EN), rustdoggnål (NT) og rimnål (NT). Utvider man søket i Artskart til omkringliggende områder finner man relativt mange sjeldne og truede arter, særlig innen organismegruppene sopp og lav. Av rødlistede naturtyper finnes det elveløp (NT) med opptil flere kontinentale skogsbekkekløfter (NT). Av prioriterte naturtyper er det slåttemark (EN) registrert noe oppstrøms planlagte inntak, en lokalitet som ikke vil bli påvirket av tiltaket som omsøkt.

En eventuell utbygging av Hira vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5 gitt omsøkte slukeevne (50 % av middelvannføring) og slipp av minstevannføring.

NVE har også sett påvirkningen fra Hira kraftverk i sammenheng med andre påvirkninger på naturtypene, artene og økosystemet. Det er flere kraftverk i omkringliggende områder til Atna, men Atnavassdraget er tilnærmet urørt for vannkraftutbygginger. Eneste unntak er Øvre Dørlåseter; et kraftverk <0,01 MW helt nordvest i vassdragets nedbørfelt. Den samlede belastningen på økosystemet og naturmangfoldet er vurdert, jamfør naturmangfoldloven § 10. Den samlede belastningen anses ikke som så stor at den blir avgjørende for konsesjonsspørsmålet, men er derimot så liten at det tilfører vassdraget stor verdi som tilnærmet urørt for denne typen vassdragstiltak.

Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig vekt.

Avbøtende tiltak og utformingen av tiltaket vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår dersom det blir gitt konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Kulturminner

Hedmark fylkeskommune utførte i 2008 en arkeologisk registrering i tiltaksområdet etter oppdrag fra søker. Det er registrert tre automatisk fredede kulturminner (fangstgroper) i tiltaksområdet. Lokalitetene er kartfestet vest for rørtrase og tilførselsvei mellom en knaus og selve elvejuvet ca. ved kote 460-495. I rapporten fra 2008 konkluderes det med at de automatisk fredede kulturminnene vil komme i direkte konflikt med tiltak i planområdet. Hedmark fylkeskommune har senere moderert seg på dette punktet etter den offentlige høringen av saken, og uttaler følgende i brev av 19.06.2014:

«I størst mulig grad må anleggene ikke komme i konflikt med eller skjemme fangstanlegget. Dette virker godt i varetatt ved at rørtraséen skal gå 80-100 m fra fangstanlegget mot elvejuvet, og at etablering av veianlegget også vil komme i god avstand fra kulturminnet. Nærmere avstand her er ikke oppgitt.

Fylkesdirektøren vil opplyse om at kulturminnene bør merkes i felt for å unngå misforståelser under anleggsperioden, og at våre arkeologer kan være hjelpelige dersom vi blir bedt om dette.»

Av andre kulturminner knyttet til Hira ble elva fram til omkring 1960 benyttet til fløting. Oppstrøms utløpet av Skjerbekken finnes en steinmur som har vært en forbygning mellom selve Hira og osset til Skjerbekken. Ifølge søker og lokalkjente var dette for å hindre tømmer ble liggende igjen utenfor elva. Heller ikke dette kulturminnet vil bli berørt etter omsøkte planer, da inntaket er planlagt nedstrøms Skjerbekkens utløp i Hira. NVE er ikke kjent med at det er gjort ytterligere registreringer av kulturminner i området etter 2008.

NVE mener at de automatisk fredede kulturminnene vil kunne ivaretas gjennom god merking i forkant av ev. anleggsarbeid. Ettersom kjente kulturminner i området er godt kartfestet, samt det faktum at det er praktisk mulig å unngå kulturminnene ved ev. anleggsarbeid ser NVE ingen konflikt mellom en gjennomføring av tiltaket som omsøkt og registrerte kulturminner. NVE vil likevel minne om tiltakshavers meldeplikt ved funn av ytterligere kulturminner under ev. anleggsarbeid, jamfør kulturminneloven § 8.

Flom

Hira er en til tider svært masseførende elv. Elvetopografien tyder på at flommene kan være store, og med voldsomme mengder av forholdsvis grov og blankskurt stein. Flere store trær ligger spredt i

elveløpet. Det ble klart på NVEs sluttbefaring at elva hadde skiftet løp ved Skjerbekken etter at søknaden var sendt inn til behandling hos NVE.

NVE merker seg at planlagte vannvei ligger svært nær elva i øvre del av tiltaksområdet, og vil således være svært utsatt for flom. På NVEs sluttbefaring av området ble det observert sand og slam oppå vegetasjonen i rørgatetraseen (særlig øvre fjerdedel), noe som vitner om at forrige flom ville ha lagt rørgaten som planlagt under vann. Ved en ev. konsesjon må dette ses nærmere på i detaljplanfasen, og det er viktig at tekniske installasjoner dimensjoneres etter vannføringen og massetransporten i elva.

Samfunnsmessige fordeler

En eventuell utbygging av Hira kraftverk vil gi 3,7 GWh i et gjennomsnittså. Denne produksjonsmengden regnes å være i nedre sjikt for et småkraftverk. Småkraftverk utgjør et viktig bidrag i den politiske satsingen på fornybar energi. Det omsøkte tiltaket vil ifølge søknaden gi inntekter til søker og grunneiere og generere skatteinntekter. Videre vil Hira kraftverk styrke næringsgrunnlaget i området og vil dermed kunne bidra til å opprettholde lokal bosetning.

Oppsummering

NVE mener at en utbygging av Hira til kraftformål vil svekke vassdragets verdi som type- og referansevassdrag. NVE legger til grunn at et referansevassdrag er best tjent som referanse ved å være urørt for kraftutbygginger, slik at biologiske og geologiske prosesser i vassdraget får utvikle seg uavhengig av denne typen tekniske inngrep. Etter NVEs mening vil tiltaket som omsøkt også ha negative virkninger for landskapet. Tekniske installasjoner som inntak og kraftstasjon, og særlig fremføring av rørgate i til dels svært sidebratt terreng med noe motfall, vil gi endringer i landskapsbildet. NVE anser fremføring av rørgata i omsøkte trasé som teknisk gjennomførbart, men svært arealkrevende.

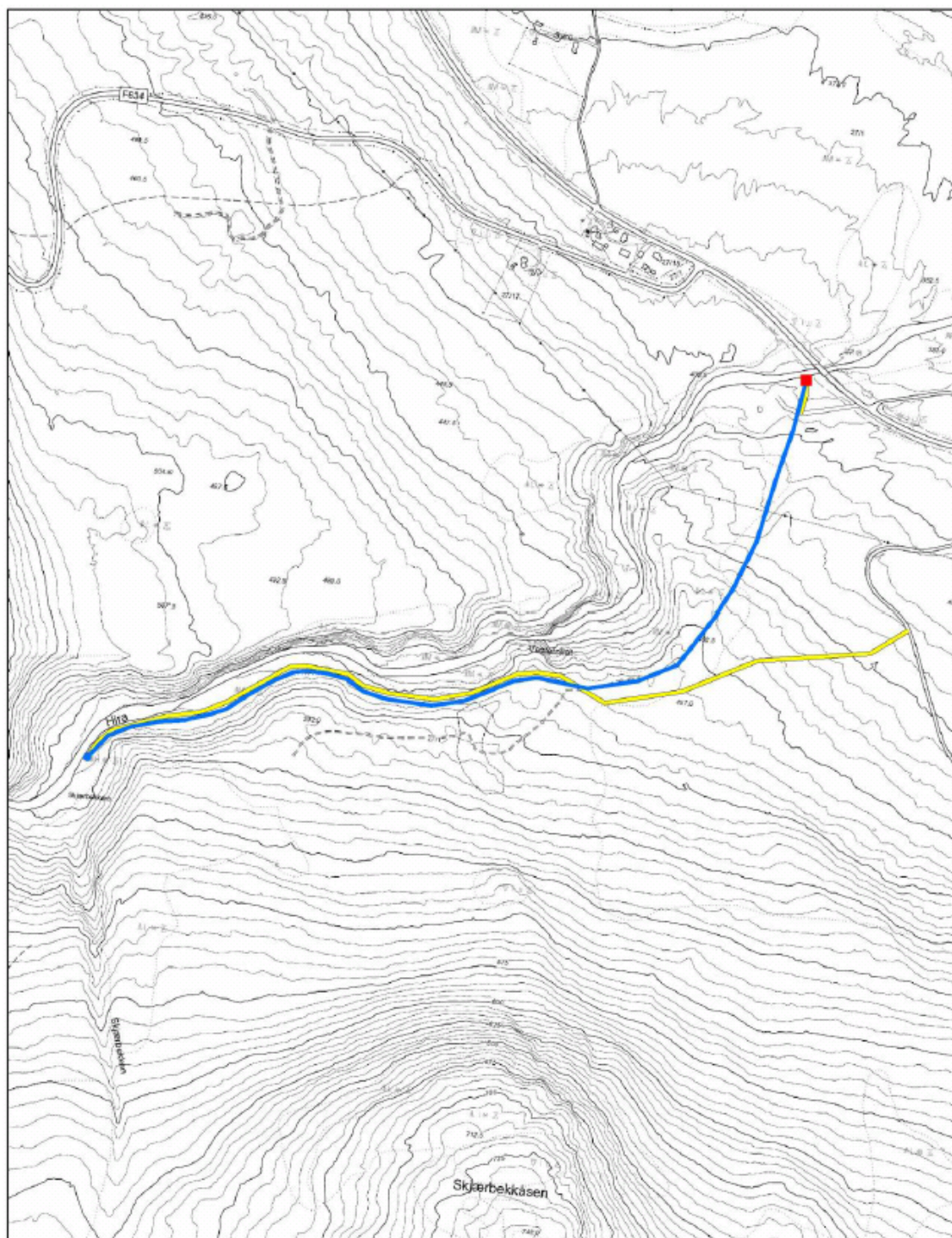
NVE har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag i avgjørelsen av konsesjonsspørsmålet. NVE mener at en utbygging som omsøkt vil bryte med verneformålet, selv om de inngrepsmessige virkningene i seg ikke er avgjørende.

NVEs konklusjon

Hira er del av det vernede Atnavassdraget, og det er etter NVEs vurdering at søknaden om Hira kraftverk er i strid med vannressursloven §§ 34 og 35. NVE mener at en gjennomføring av tiltaket vil svekke verneverdiene i vassdraget, og har lagt avgjørende vekt på å opprettholde kvaliteten på Atna som type- og referansevassdrag. Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at ulempene ved bygging av Hira kraftverk er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er dermed ikke oppfylt. NVE gir ikke tillatelse til bygging av Hira kraftverk.

Øvrige forhold som er tatt opp av høringspartene gjelder i større grad krav til vilkår og avbøtende tiltak eller andre forhold som ikke er av betydning for vår konklusjon. Grunnet avslaget er ikke disse drøftet her. Kart over tiltaksområdet er vedlagt som vedlegg 1.

Vedlegg 1: Kart over tiltaksområdet (1:5000)

Tegnforklaring

- Inntak
- Kraftstasjon
- Vannvei
- Anleggsvei

Hira Kraftverk	Målestokk i A3	1:5 000
Søker:	Mathiesen - Alna AS	
Kartgrunnlag:	Toporaster2 © Statens Kartverk	
Kart utarbeidet av:	Multiconsult AS, Sluppenveg. 23, 7486 Trondheim	
Dato:	6 mars 2014	